

Plukovník Josef TLACH

* 10. 2. 1896

† únor 1964

Slovenské národní povstání znamenalo pro plk. pěchoty Josefa Tlacha vyvrcholení jeho nelehké vojenské kariéry, kterou začal jako čs. legionář a ukončil „s málo vyhraněním postojem k lidově demokratickému zřízení ČSR“ v červnu 1948.

Josef Tlach se narodil 10. února 1896 v obci Šumice na Uherskohradištsku. Nejllepší rodinné sociální podmínky ho inspirovaly k rozhodnutí zůstat i po roce 1915 v c. k. armádě, kdy mu končila jednoroční služba u pěšího pluku 3 v Brně. O rok později se dostal na italskou frontu, kde byl v říjnu zajat. V březnu 1917 se dobrovolně přihlásil do československé legie a byl zařazen v hodnosti ppor. k čs. 32. pluku ve Folignu. Zanedlouho se vypracoval z funkce velitele čety a velitele minometného oddílu „Stoches“ na rakouském bojišti až na velitele praporu v italském Spellu. Z Itálie se do Českoslo-

venska vrátil s několika vojenskými vyznamenáními.

První vojenskou službu v mladém státě plnil při obraně hranic na Slovensku: nejdříve při jejich vytyčování a později přímo v boji na obranu slovenského území. Koncem roku 1919 se stal velitelem kurzu poddůstojnické školy v Milovicích na Moravě a o rok později i v Košicích. Od října 1922 až do jarních měsíců 1938 sloužil u pěšího pluku č. 41 v Žilině, kde se v roce 1923 oženil s Marií Šujanskou. Jejich manželství zůstalo bezdětné.

Za téměř šestnáct let služby v pěším pluku č. 41 Dr. Edvarda Beneše působil v různých velitelských funkcích na úrovni roty až pluku, přičemž si neustále zvyšoval vojenskou i odbornou kvalifikaci především formou kurzů: v roce 1926 absolvoval vyšší kurz pro štábní důstojníky a byl povýšen na štábního kapitána, o čtyři roky později úspěšně prošel střeleckým kurzem v Milovicích a o další čtyři roky později uspěl i ve vozatajském kurzu pro důstojníky kulometných rot v Pardubicích. Ze všech hodnocení i vzpomínek vynívá, že byl energický a upřímné povahy. Tyto vlastnosti navíc byly

podpořeny jeho smyslem pro spravedlnost. Kromě jiných zájmů rád jezdil na koni a obecně byl považován za důstojníka „s vybraným vystupováním“. Jeho vojenství nadřazení však ale též zdůrazňovali, že jeho temperamentní povaha často v složitějších situacích podléhá neuváženému až lehkomyšlnému konání.

Za mobilizace v září 1938 se stal velitelem hraničního strážního pluku (později praporu) šesté pevnosti Horka – Králiky, odkud byl v polovině prosince téhož roku odvelen zpět ke kmenové jednotce v Žilině. Zde byl v druhé polovině března 1939, tedy již za existence slovenského státu, určen zástupcem velitele pluku.

Důvody jeho ponechání v sestavě slovenské armády a navíc i funkční povýšení byly prosté: vznikající armáda satelitního státu Německa neměla dostatek zkušených důstojníků. I když oficiálně politické orgány slovenského státu poukazovaly na „nežádoucí český živel“ především v státních službách, realita potřeby byla v tomto ohledu důležitější. Navíc ku prospěchu mjr. pěch. J. Tlacha přispěl i fakt, že měl za manželku Slovenku. Dne 15. června 1939 byl v hodnosti majora přijat do trvalé služby ve slovenské armádě.

Už jako velitel náhradního praporu pěšího pluku 1 v Levoči však vyjádřil svou nelibost nad účastí slovenské armády ve válce proti Polsku po boku Německa a o rok později navázal i první spojení s československým demokratickým odbojem na Slovensku, především s vojenskými členy skupiny Obrana národa. Od října 1940 do ledna 1942 plnil funkci přednosta všeobecného oddělení na Velitelství pozemního vojska v Banské Bystrici, kde krátce po napadení SSSR Německem založil spolu s dalším důstojníkem české národnosti, sloužícím ve slovenské armádě – pplk. děl. Jakubem Hluchým – a Slováký npor. M. Murfnem, mjr. A. Kordou, mjr. Š. Hanusem a dalšími odbojovou skupinu Victorie, která pracovala především mezi důstojníky a vojáky slovenské armády. Tlach ve skupině připravoval a rozšiřoval mezi vojáky i civilisty protifašistické letáky a tiskoviny, ale plnil též zpravodajské úkoly pro československou exilovou vládu v Londýně, které se k ní dostávaly prostřednictvím kurýrů.

V lednu 1943 byl pplk. J. Tlach odvelen k vojenské správě MNO do Bratislavy a stal se zástupcem velitele Civilní protiletecké obrany (CPO). Zde rozšířil svou protinacistickou a protilidáckou činnost zapojením na členy skupin Flóra a Justícia. Spolupracoval se švagrovou gen. R. Viesta Květoslavou Viestovou, prof. MUDr. Karlem Kochem, mjr. Milošem Markem, který ho později kontaktoval s ilegálním Vojenským ústředím připravujícím povstání na Slovensku a též ilegální Slovenskou národní radou. Po přestěhování velitelství CPO do Banské Bystrice v lednu 1944 stanul v čele technicko-organizačních příprav Slovenského národního povstání ve městě a jeho okolí a současně se podílel na koordinaci společného bojového postupu vojáků a partyzánů.

Od prvního dne povstání velel bansko-bystrické vojenské posádce a patřil k důstojníkům, kteří tvořili velení první československé armády na Slovensku. Po reorganizaci povstalecké armády 10. září 1944 se díky své rozhodnosti a rozvaze stal velitelem I. taktické skupiny (TS) Kriváň, která zaujímala v celé armádní struktuře zvláštní postavení. Skupina byla sestavena z útvarů armádních záloh a očekávalo se od ní plnění úkolů druhého operačního sledu, co představovalo především obranu území centrálního povstaleckého trojúhelníku Brezno – Banská Bystrica – Zvolen, strážní

službu u budov státních, politických, vojenských i partyzánských orgánů a velitelství a důležitých objektů, a též budování obraných postavení (především na Šturci) a opevnění (od Riečky přes Tajov, Dolní Mičinou až po Oravce). Plk. Tlach osobně dohlížel na působení výcvikového střediska BUK rozloženého v horehronských obcích Nemce, Selce a Kynceľová, kterému velel pplk. let. Karel Budín. Zde se kromě jiných vojenských útvarů vyzbrojily a vycvičily i dvě roty českých dobrovolníků, se kterými se původně počítalo – po rozšíření povstání – pro boj v protektorátu.

Jednotky skupiny Kriváň pod Tlachovým velením zasáhly také přímo do frontových bojů: podílely se na přeskupení povstalecké obrany na severozápadním a západním úseku fronty po ústupu z Turce a významně zasáhly i do nelehkých bojů o Čremošné a údolí Malého a Velkého Šturce. Za velení v bojích o Malý Šturec gen. Ján Golian udělil pplk. Tlachovi osobní pochvalu a současně byl k 1. říjnu 1944 povýšen do hodnosti plukovníka pěchoty.

Svůj poslední rozkaz vydal plk. Tlach 27. října 1944 večer v Turecké. Nařizoval podřízeným jednotkám ústup na Donovaly, kde i on sám, jako jeden z mála povstaleckých velitelů, převzal poslední rozkaz od gen. Rudolfa Viesta, nařizující přechod armády na partyzánský boj. Sám se stal nejdříve příslušníkem oddílu Róbert a od ledna 1944 velitelem 4. partyzánského praporu 2. čs. paradesantní brigády, se kterým se koncem února 1945 probil k rumunské armádě. Za necelý týden byl plk. Josef Tlach byl ustanoven velitelem vojenské posádky v Prešově a později v Banské Bystrici, kde ho zastihl i konec války.

V letech 1945 – 1948 působil v několika velitelských funkcích: byl zástupcem velitele 3. vojenské oblasti, velitelem 2. pěší divize v Banské Bystrici a krátký čas i dočasným velitelem 10. pěší divize se sídlem v Košicích, která se účastnila bojů proti banderovcům. Ve druhé polovině roku 1947 byl pro údajně chybné vedení akcí a nedůsledné plnění rozkazů přeřazen do nižší funkce velitele výcvikového tábora Lešť. Po únorovém převratu se na jeho adresu množily i politické výtky, které vedly nakonec 1. června 1948 k jeho přeřazení do zálohy. Začátkem 50. let odešel ze Slovenska na rodnou Moravu, kde zemřel v polovině února 1964.

PhDr. Zlatica Zudová-Lešková, CSc.